

De omgeving van de Costa del Sol als milieu voor vogels

J. J. C. TANIS.

Tijdens de voorbereiding van een vakantie in Zuid-Spanje hebben wij eerlijk gezegd meer gedacht aan zon en flamenco dan aan de Iberische avifauna. Toen we echter waren neergestreken in de buurt van Torremolinos konden al spoedig noch het Spaanse menu, noch de verleidelijke siësta's ons van uitgebreide verkenningen van de zonnekust en het aangrenzende bergland afhouden.

We verwachtten niet bijzonder veel vogels in de overwegend woeste landschappen, waar de zon royaal drie honderd dagen per jaar de aarde verzengt en verdroogt. Maar we zaten er in een gunstige tijd, de maand mei, en al spoedig bleek, dat er nog heel wat plaatsen te vinden waren waar door aanvoer van water uit de hogere bergen vochtige terreinen in stand gehouden werden. De bodem, in kleur variërend van lichtgrijs tot warm roodbruin, is er veelal zo vruchtbaar, dat een zeer weelderige begroeiing van kruidplanten, struiken en bosjes kon ont-

staan. Grotere moeras- en watergebieden ontbreken echter, waardoor de vogelsoorten, waaraan de Marismas en de Cota Donana hun faam te danken hebben, hier vrijwel ontbreken. Vooral de oevers van de riviertjes herbergen echter vele zangvogels, omdat ze bijzonder rijk zijn aan voedsel en broedgelegenheid.

Onze tochten strekten zich uit van Malaga tot San Pedro de Alcántara langs de kust en het binnenland in door het bergland van Mijas, de Sierra Blanca en de hogere bergen bij Ronda. Uitgestrekte bossen konden we door gebrek aan tijd helaas niet bezoeken. We passeerden er enkele, die ook zeker de moeite waard zullen zijn, zoals Las Chapas ten oosten van Marbella.

Langs de Middellandse Zee wisselen zandstranden en meer rotsachtige gedeelten elkaar af. Zij bieden weinig broedmogelijkheden aan de zeevogels. Deze waren dan ook schaars en ze verschenen zelden boven het

Fig. 1. Kusttype van de Costa del Sol: afwisselend zand- en rotsstrand bij Torremolinos.

Tabel 1. Overzicht van de waargenomen soorten. + = in aangegeven biotoop waargenomen. m = vooral in aangegeven biotoop waargenomen. Bij een gering aantal waarnemingen in een bepaald biotoop is dit aantal met een cijfer (1, 2, 3 of 4) aangeduid.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Aasgier											+	Tapuit	+	+									
Vale gier											+	Blonde tapuit		+	+	+							
Monniksgier											+	Zwarte tapuit											+
Steenarend											+	Roodborsttapuit					m	+	+	+	+	+	+
Havikarend											+	Gekraagde roodstaart						+	+	+	+	+	+
Dwergarend											+	Zwarte roodstaart											+
Buizerd								+		+	m	Nachtegaal						+	+	+	m	+	
Zwarte wouw	+		+					+	m	+	+	Roodborst								+		+	
Bruine kiekendief											+	Rosse waaijerstaart					+	+	m	+			
Sperwer											+	Cetti's zanger									+		
Slechtvalk						+		+	m	+	+	Waaierstaart- rietzanger			+	+							
Boomvalk											+	Bosrietzanger					2						
Torenvalk			+		+			m	+	+		Orpheus-spotvogel						+	+	m	+	+	
Kleine torenvalk											+	Vale spotvogel						m	+	+	+	+	+
Rode patrijs			+	+	m							Zwartkop										+	
Kwartel					+							Orpheus-grasmus								+	+		
Waterral									+			Grasmus					+			+			
Waterhoen									+			Brilgrasmus			+								
Zwartbuikzandhoen			1									Kleine zwartkop						+	+	+	m	+	+
Rotsduif											+	Baardgrasmus									+	m	
Houtduif											+	Provence-grasmus			+								
Tortelduif		+		+	+	+	+	+	m	+	+	Vuurgoudhaantje										1	
Koekoek		+		+	+			m	+	+	+	Grauwe vliegenvanger					+	m	+	+	+	+	+
Kuifkoekoek								1				Bonte vliegenvanger										+	+
Dwergooruil				+		+						Pimpelmees						m	+		+	+	+
Gierzwaluw	+	+		m	+	+	+	+	+	+	+	Koolmees						+	+	+	m	+	+
Vale gierzwaluw	+	+		m	+			+	+	+	+	Staartmees										+	m
Alpengierzwaluw	+			+							+	Boomklever								+		+	+
Ijsvogel										3		Boomkruiper						m				+	+
Bijeneter				+	+	+	+	+	+	m		Grauwe gors		+	+								
Scharrelaar										1	2	Cirlgors				+	+	+			m	+	
Hop			+	+	+			m				Ortolaan					+			+	+	+	
Groene specht								+	+		m	Grijze gors			+				+				
Grote bonte specht							+	+	+	m	+	Appelvink							+			+	
Kalanderleeuwerik						+			m			Groenling			+		+	m	+	+	+	+	+
Kleine kortteenleeuwerik												Putter						+	m	+	+	+	+
Kortteenleeuwerik			+	1								Kneu		+	+	+	+	m	+	+			
Kuifleeuwerik		m	+									Europese kanarie			+			+	+	+	+	m	
Theklaleeuwerik				+								Vink										m	+
Veldleeuwerik		+			m			+				Rotsmus											+
Boomleeuwerik								+	m	+		Huisemus			+	+	m	+					
Boerenzwaluw	+	+	+	m	+	+	+	+	+	+		Spaanse mus				+	+		+	m			
Roodrugzwaluw	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	Zwarte spreeuw		+	m	+	+	+	+	+			
Rotszwaluw											+	Wielewaal							+	+	m	+	
Huiszwaluw	+	+	+	m	+	+	+	+	+	+		Raaf		+									+
Oeverzwaluw											+	Zwarte kraai								+	+	+	+
Duinpieper	+			+								Kauw								+	+	+	m
Gele kwikstaart	+											Ekster									+	+	+
Grote gele kwikstaart											+	Alpenkraai											+
Witte kwikstaart	+				+				+			Blauwe ekster						1			1		
Roodkopklauwier					+	+	m	+	+	+		Gaai							+	+	+		
Klapekster			1							4													
Winterkoning							+			+	+												
Grote lijster											+												
Merel									+	m	+												
Blauwe rotslijster											+												

Opm.: Roofvogels, gierzwaluwen en zwaluwen werden in de betrokken terreinen meest uitsluitend overvliegend of foeragerend waargenomen.

land. Het meest nog ziet men de Geelpootzilvermeeuw (*Larus argentatus michahellis*), door sommige auteurs ook wel beschouwd als een vorm van de Kleine mantelmeeuw (*Larus fuscus*). Iets verder uit de kust waren Kuhls pijlstormvogels (*Puffinus diomedea*) geregeld te zien, vooral 's morgens vroeg, wanneer zij de vissersbootjes van La Carihuela, die terugkeerden van hun nachtelijke vangst, vergezelden. Ook werd een enkele keer een Kuifaalscholver (*Phalacrocorax aristoteles*) met de kijker verschalkt.

Aardig was ook de doortrek van troepjes Oeverlopers in het begin van mei. Ze volgden de kustlijn naar het oosten en pleisterden vooral aan de mondingen van wat grotere rivieren als de Guadalhorce en de Rio Verde.

Op het land onderscheidde wij een aantal terreintypen, vaak wel in elkaar overgaand, maar elk met een vogelbevolking van karakteristieke samenstelling. In elk daarvan maakten wij enige excursies, waarvan de resultaten in het bijgevoegde overzicht van waargenomen soorten zijn samengevat (tabel 1). De lijst bevat geen kwantitatieve gegevens, maar waar mogelijk is wel aangegeven in welk biotoop een bepaalde soort vooral werd aangetroffen.

De nummers boven de kolommen hebben de volgende betekenis:

1. Lage kustvlakten, deels kaal, deels schaars begroeid met kruidplanten (distels e.d.), soms afgewisseld met braakliggend bouwland; overwegend droog.
2. Kustvlakten met wat meer begroeiing en verspreide bomen en struiken; meest wat vochtiger dan de vorige.
3. Schaars begroeide hellingen in het kustgebied; verspreide struiken, maar weinig of geen boomgroei; droog.
4. Woongebied met dorpen en stadjes in met 2 of 3 vergelijkbaar milieu.
5. Bebouwde akkers, vooral met gerst en

suikerriet, omgeven door een zoom van kruid- en (doorn)struikvegetatie.

6. Parken en grote tuinen met veel soorten kruidplanten en heesters.

7. Boomgaarden, vnl. van citrusvruchten en olijven, wijngaarden.

8. Grazige berghellingen met verspreid struikgewas en bosjes.

9. Rivier- en meeroevers, met open tot zeer dichte struik- en boomgroei.

10. Bosrijke terreinen, open gemengd en naaldbos (geen dichte aaneengesloten bossen).

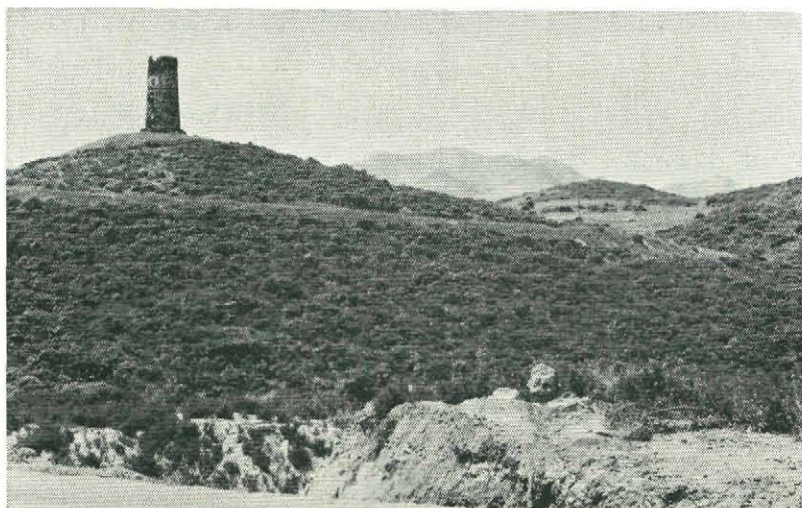
11. Rotsachtige terreinen in wat hoger bergland, speciaal in de omgeving van Ronda; 600-900 meter.

In kolom 10 zijn *alleen* opgenomen die soorten, die in de kuststreek niet werden waargenomen of in de bergen veel talrijker bleken dan in lager gelegen gebieden.

De roofvogels werden vooral in de bergen gezien. Hoewel het aantal waarnemingen niet groot was, viel het ons mee, dat Vale gier (*Gyps fulvus*), Steenarend (*Aquila chrysaetos*) en Havikarend (*Hieraetus fasciatus*) meermalen voor de lens kwamen. De Slechtvalk is ook in het lagere heuvelland goed vertegenwoordigd. Van de Kleine torenvalk (*Falco naumanni*) bevond zich een kolonie in een door de rivier de Tajo geroodeerde kloof van twee honderd meter diepte te Ronda. De nestgaten bevonden zich in de bijkans verticale wanden tussen die van de zeer talrijke Rotsduiven (*Columba livia*).

In het laagland was de Zwarte wouw (*Milvus migrans*) de gewoonste soort. In Marokko bleek deze nog veel talrijker. Daar zagen we soms wel vijf exemplaren tegelijk boven de groene heuvels cirkelen. Verscheidene ons uit eigen land welbekende zangvogelsoorten bleken ook in Zuid-Spanje goed ingeburgerd te zijn. Sommige daarvan zoals Roodborsttapuit, Nachtegaal, Grauwe

Fig. 2. Droge vlakte aan de kust met struikvegetaties; biotoop van o.a. Rode patrijs, Blonde tapuit, Cirlgors, Grijsze gors.

vliegenvanger, Koolmees, Groenling, Putter, Europese kanarie en Wielewaal, waren niet alleen talrijk, maar hadden ook een brede verspreiding.

Van de zuidelijke soorten was het voorkomen van verscheidene soorten soms opvallend door grote aantallen of gedrag. Daartoe behoorde in de eerste plaats de Bijeneter (*Merops apiaster*), hier vooral bij open water zeer algemeen en natuurlijk door kleuren, geluid en merkwaardige vlucht sterk de aandacht trekkend. Andere veel opgemerkte soorten waren Dwergooruil (*Otus scops*), 's nachts in de tuinen tot dicht bij de huizen te horen, de Theklaleeuwerik (*Galerida theklae*), talrijk op kale hellingen en veel zingend, de Roodkopklauwier (*Lanius senator*), overal aanwezig op in het oog lopende uitkijkposten, de Rosse waaierstaart (*Agrobates galactotes*), met zijn fraaie dansen waaierbewegingen en aparte kleur, veel in olijftuinen, de Cetti's zanger (*Cettia cetti*), nooit zichtbaar, maar met zijn alles overstemmend geluid langs elke rivier de toon aangevend, en de Cirlgors (*Emberiza cirlus*), prachtig van koptekening en steeds te zien en te horen waar maar struiken stonden. In de steden en dorpen en bij steil oprijzende kustrotsen voerden zwaluwen en gierzwa-

luwen, ook letterlijk, de boventoon. Behalve de zwarte was ook de Vale gierzwaluw (*Apus pallidus*) allerm minst zeldzaam, vooral wat verder het binnenland in, zoals in de omgeving van Mijas, Coin, Ojén en Santafé. De Alpengierzwaluw (*Apus melba*) zocht het voor het merendeel nog hoger (Ronda), maar ontbrak toch niet aan de kust; we zagen haar zelfs tot in het centrum van Málaga.

Van de echte zwaluwen ontmoetten we niet minder dan vijf soorten. Aan de kust was de Huiszwaluw verreweg in de meerderheid. Aan een kerk te Fuengirola telden wij niet minder dan 346 nesten!

In de bergdorpen waren de Boerenzwaluwen in verhouding talrijker. Na enige oefening slaagden we er ook in de warmgetinte Roodstuitzwaluw (*Hirundo daurica*) met haar doordringend geluid in de wirwar van de enorme zwaluwtroepen te onderscheiden.

Rotszwaluwen (*Ptyonoprogne rupestris*) zagen we weer bij Ronda. Deze bergstad, op 750 meter hoogte in een oude vulkaankrater gelegen, is landschappelijk, maar ook entomologisch en ornithologisch een dora-do. Behalve verscheidene gieren en arenden, Kleine torenvalk, Rotsduif en Rotszwaluw, zagen we hier in open bosterreinen Grote

lijster (in lager gelegen bossen nergens gesignaleerd!), Zwarte tapuit (*Oenanthe leucura*), algemeen op steenhellingen, Zwarte roodstaart, talrijk in Ronda, Rotsmus (*Petronia petronia*), op kale kraterranden, Blauwe rotslijster (*Monticola solitarius*), enkele waarnemingen in ravijnen tussen Ronda en San Pedro, en Alpenkraai (*Coracia pyrrhocorax*), tussen de zeer talrijke Kauwen in de omgeving van de kloof van de Tajo. Op uitgestrekte hoogvlakten hielden zich ook verscheidene Raven (*Corvus corax*) op.

Bij de verkenning van nieuwe oorden dragen vele belevenissen de bekoring van het nieuwe. Maar ook in andere zin staat men vaak voor verrassingen. Een daarvan was onze ontmoeting met de Bosrietzanger, een soort, waaraan ik in Nederland al enige ja-

ren speciale aandacht besteed. In Spanje broedt hij niet en omdat hij in Zuid-Europa, zowel als in Noord-Afrika een meer oostelijke verspreiding heeft, had ik hem bij Torremolinos allerm minst verwacht. Maar daar zaten ze, een stuk of vijf, in de randstrook van enige suikerriet- en gerstakkers en nog wel volop zingend. We hebben ons afgevraagd langs welke route deze vogels de Costa del Sol bereikt hadden.

Een ander probleem werd gevormd door de tortelduiven. Van de gewone Tortelduif zag ik niet alleen zeer lichte exemplaren (*Streptopelia turtur arenicola?*), maar ook opvallend donkere. Bovendien zagen we duifjes, die in hun tekening sterk overeenkwamen met de Lachduif (*S. senegalensis*).

En zo zijn er meer vraagstukjes, die we bij een volgend bezoek hopen op te lossen!

De voorgeschiedenis van een industriegebied

G. L. OUWENEEL.

Nauwelijks vijftien jaar geleden vond de natuurliehebber die zijn domicilie had in de streek welke tegenwoordig wordt aangeduid met „Rijnmond” op betrekkelijk korte afstand van zijn woonplaats een aantal excursiegebieden die tot de meest boeiende van Nederland konden worden gerekend. Inmiddels is deze omstandigheid wel grondig gewijzigd. De Beer, destijds wellicht het rijkste natuurgebied van de gehele delta, bestaat niet meer. De industrie nam in enkele jaren het zo stille Rozenburg in haar bezit en recreatie legde beslag op de Brielse Maas. Stellig zal gedurende de komende decennia het landsschappelijk beeld in de Rijnmond nog méér veranderen dan tot dusver reeds geschiedde, waarbij het is te ho-

pen dat de duingebieden van Voorne en de op dit tijdstip nog grotendeels ongerepte oeverlanden van Putten en de Hoekse Waard kunnen worden behouden. Helaas ziet het er naar uit dat, indien alle geprojecteerde verkeersroutes gereed zijn en de nu reeds zo uitgedijde satellietsteden van Rotterdam zullen zijn uitgegroeid tot een monsterstad met enkele keurig onderhouden groengordels ons slechts zal resten de herinnering aan wat eens was.

Mijn excursieaantekeningen gaan terug tot het begin van de vijftiger jaren. Destijds was er in de onmiddellijke nabijheid van de havenstad nog veel te beleven. Visdiefjes waren gewone verschijningen boven de havenbekkens en stadssingels; Blauwe reigers